

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Інститут економіки та менеджменту
Кафедра економіки природокористування та економічної теорії

Наталія Матвійчук

ФІНАНСИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**

Луцьк
2016

УДК 336:502.171(072)

ББК 65.28я73-9+65.261.53я73-9

М 65

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 7 від 16 березня 2016 р.).

Рецензенти: *Стрішенець О. М.* – д.е.н., проф., завідувач кафедри економіки природокористування та економічної теорії Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Рубаха М. В. – к.е.н., доц. кафедри фінансів, грошового обігу та кредиту Львівського національного університету імені Івана Франка

Матвійчук Н. М.

М 65 Фінанси природокористування: методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи / Наталія Миколаївна Матвійчук. – Луцьк: Вид-во «Вежа», 2016. – 28 с.

Методичні вказівки розроблені з метою надання допомоги студентам в організації роботи по підготовці до практичних занять та самостійної роботи. Вони містять перелік питань, які виносяться на самостійне опрацювання та практичні заняття, ключові терміни кожної теми, питання для самоконтролю і підсумкового контролю та список рекомендованої літератури.

Рекомендовано студентам 5 курсу спеціальності «Економіка довкілля і природних ресурсів» денної форми навчання.

УДК 336:502.171(072)

ББК 65.28я73-9+65.261.53я73-9

© Матвійчук Н.М., 2016

© Східноєвропейський національний університету імені Лесі Українки, 2016

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. Загальні вимоги до підготовки до практичних занять.....	4
2. Завдання на практичних заняття.....	5
Практичне заняття 1 «Фінанси природокористування як особлива галузь науки».....	5
Практичне заняття 2 «Фінансування природоохоронної діяльності в Україні».....	6
Практичне заняття 3 «Екологічний податок».....	7
Практичне заняття 4, 5 «Рентна плата».....	9
Практичне заняття 6 «Плата за землю».....	10
Практичне заняття 7 «Оцінка земель».....	12
Практичне заняття 8 «Екологічне страхування».....	13
Практичне заняття 9 «Статистика навколишнього середовища та природних ресурсів».....	14
Практичне заняття 10 «Державне управління природокористуванням та охороною навколишнього природного середовища в Україні».....	15
Практичне заняття 11 «Природоохоронна інфраструктура України».....	17
Практичне заняття 12 «Екологічна політика держави».....	18
Практичне заняття 13 «Нормативно-правова база забезпечення раціонального природокористування».....	19
3. Загальні вимоги до самостійної роботи.....	21
4. Завдання для самостійної роботи.....	21
5. Питання для підсумкового контролю.....	23
6. Оцінювання.....	25
7. Основна рекомендована література.....	26

Вступ

Фінанси природокористування є важливою дисципліною для студентів спеціальності «економіка довкілля і природних ресурсів», яка дозволяє сформулювати цілісне бачення функціонування фінансового механізму природокористування в ринковій економіці. **Предметом** вивчення навчальної дисципліни є особливості функціонування фінансово-економічного механізму природокористування, в тому числі таких його складових, як стимулювання природоохоронної діяльності, управління фінансовими потоками у сфері природокористування, страхування екологічної безпеки та відповідальності.

Вивчення дисципліни „Фінанси природокористування” для студентів спеціальності «економіка довкілля і природних ресурсів» передбачає 26 годин практичних занять і 89 год. самостійної роботи.

1. Загальні вимоги до підготовки до практичних занять

Підготовка до практичних занять полягає в опрацюванні студентом перелічених тем відповідно до визначеного плану та передбачає використання конспекту лекцій і рекомендованої літератури. Під час підготовки до практичного заняття студент має розглянути ключові поняття й використати їх при розгляді відповідного питання. З метою кращого закріплення матеріалу необхідно опрацювати питання для самоконтролю й продумати аргументовану відповідь на запропоновані теми для обговорення. У випадку виникнення труднощів студент може звернутися за консультацією до викладача.

2. Завдання на практичні заняття

Змістовий модуль 1. Фінансово-економічний механізм природокористування

Практичне заняття № 1

ФІНАНСИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ЯК ОСОБЛИВА ГАЛУЗЬ

НАУКИ

План

1. Завдання, предмет і метод фінансів природокористування.
2. Еколого-економічні інструменти: принципи формування і механізми дії.
3. Фінансові методи стимулювання природоохоронної діяльності.
4. Економічне стимулювання впровадження заходів щодо використання та охорони земель і підвищення родючості ґрунтів.
5. Оцінка природного багатства України.

Основні поняття та терміни:

Фінанси. Природокористування. Фінанси природокористування. Фінанси природного простору. Фінанси природних ресурсів. Фінанси природного середовища. Еколого-економічні інструменти. Екологічні податки. Мито. Плата за забруднення. Збори за використання природних ресурсів. Штрафи. Субсидії і дотації. Грант. Кредит. Виплати, відшкодування витрат. Прискорена амортизація. Цінові інструменти. Методи прямого регулювання цін. Методи непрямого регулювання цін. Премія, нагорода, приз. Сприяння обмеження на ринку. Фінансові методи стимулювання природоохоронної діяльності. Національне багатство. Природний капітал.

Питання для самоконтролю:

1. Що є предметом курсу «фінанси природокористування»?
2. Назвіть основні завдання фінансів природокористування.
3. Охарактеризуйте основні методи стимулювання природоохоронної діяльності.
4. Які завдання вирішують еколого-економічні інструменти регулювання природокористування?
5. Визначте роль податкових інструментів в реалізації екологічної політики.
6. Назвіть методи регулювання цін в межах реалізації політики ресурсозбереження.
7. Визначте найпоширеніші інструменти в еколого-економічній сфері.
8. Яка основна мета застосування прискореної амортизації основних засобів?

Теми доповідей:

1. Національне багатство та його оцінка.
2. Проблеми оцінки природного багатства.
3. Цінність природного багатства.

Література:

1. Кашенко О. Л. Теоретично-методологічні основи фінансових відносин у сфері природокористування / О. Л. Кашенко // Вісник СДАУ. Сер. «Фінанси і

кредит». – 1999. – №1. – С. 7–11.

2. Кашенко О. Л. Фінанси природокористування. – Суми: Видавництво «Університетська книга», 1999. – 421 с.

3. Кашенко О. Л. Фінансове планування виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств з урахуванням екологічної складової / О. Л. Кашенко // Економіка АПК. – 1999. – № 5. – С. 43–45.

4. Кашенко О. Л. Фінансово-економічні основи природокористування / О. Л. Кашенко. – К.: Вища школа, 1999. – 221 с.

5. Кашенко О. Л. Формування фінансово-кредитної системи природокористування / О. Л. Кашенко // Економіка АПК. – 1999. – № 4. – С. 43–45.

6. Мельник Л. Г., Шапочка М. К. Екологічна економіка та управління природокористуванням: [підручн.] / Л. Г. Мельник, М. К. Шапочка. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 759 с.

Практичне заняття № 2

ФІНАНСУВАННЯ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

План

1. Фінансове забезпечення природоохоронної діяльності. Джерела фінансування екологічних заходів та програм
2. Фонди охорони навколишнього природного середовища.
3. Цільове використання фінансових ресурсів фондів охорони навколишнього природного середовища.
4. Проблеми та перспективи фінансування природоохоронної діяльності в Україні.

Основні поняття та терміни:

Фінансове забезпечення природоохоронної діяльності. Джерела фінансування екологічних заходів. Екологічні інвестиції. Внутрішні джерела фінансування природоохоронної діяльності. Зовнішні джерела фінансування природоохоронної діяльності. Фонди охорони навколишнього природного середовища. Державний фонд поводження з радіоактивними відходами. Цільові проекти екологічної модернізації підприємств. План реалізації цільових проектів екологічної модернізації підприємств.

Питання для самоконтролю:

1. За рахунок яких джерел відбувається фінансування природоохоронної діяльності в Україні?
2. Назвіть основні джерела надходжень до фондів охорони навколишнього природного середовища ?
3. Яка основна мета функціонування Державного фонду поводження з радіоактивними відходами?
4. Охарактеризуйте основні проблеми фінансування природоохоронної діяльності в Україні.
5. На які цілі витрачаються кошти фондів охорони навколишнього

природного середовища?

Теми доповідей:

1. Світовий досвід фінансування природоохоронної діяльності
2. Напрями вдосконалення фінансування природоохоронної діяльності в Україні.

Література:

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» № 1264-12 від 01.01.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>
3. Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України «Про порядок планування та фінансування природоохоронних заходів з Державного фонду охорони навколишнього природного середовища» № z0482-02 від 21.05.2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0482-02>
4. Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Положення про Державний фонд охорони навколишнього природного середовища» № 634-98-п від 30.09.2014 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/634-98-%D0%BF>.
5. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
6. Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів» № 1147-96-п від 30.09.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1147-96-%D0%BF>
7. Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансового забезпечення цільових проектів екологічної модернізації підприємств» № 569-2013-п від 07.08.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/569-2013-%D0%BF>

Практичне заняття № 3 **ЕКОЛОГІЧНИЙ ПОДАТОК**

План

1. Суть та значення екологічного оподаткування в податковій системі країни.
2. Платники податку. Об'єкт та база оподаткування.
3. Ставки податку.
  - 3.1. ставки податку за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення;
  - 3.2. ставки податку за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти;
  - 3.3. ставки податку за розміщення відходів у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах;

- 3.4. ставки податку за утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені) та за тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк.
4. Порядок обчислення податку.
5. Порядок подання податкової звітності та сплати податку.
6. Зарубіжний досвід екологічного оподаткування.
7. Проблеми екологічного оподаткування в Україні та шляхи їх вирішення.

Основні поняття та терміни:

Екологічний податок. Об'єкти і суб'єкти податку. Платники податку. Об'єкт оподаткування. База податку. Стаціонарні джерела забруднення. Пересувні джерела забруднення. Джерело іонізуючого випромінювання. Радіоактивні відходи. Рівень небезпечності відходів.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке екологічне оподаткування?
2. Яке значення екологічного оподаткування у фінансовій та екологічній політиці держави?
3. Що є об'єктом оподаткування екологічним податком?
4. Назвіть основні нововведення стосовно екологічного податку в Україні з прийняттям Податкового кодексу.
5. Які заходи є необхідними для підвищення ролі екологічного оподаткування в Україні?

Теми доповідей:

1. Екологічні податки в Україні і країнах Європи.
2. Податкові важелі та екологічні збори як центральна ланка фінансового механізму охорони навколишнього середовища.

Література:

1. Гирусов Э. В. Экология и экономика природоиспользования: [учеб. для вузов] / Э. В. Гирусов. – М.: Закон и право: Юнити, 1998. – 212 с.
2. Екологічний аудит: [навч. посібн.] / В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, В. М. Навроцький та ін. – К.: Символ – Т, 1997. – 221 с.
3. Закон України «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» № 76-VIII від 28.12.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/76-19>
4. «Зелена» економіка крізь призму трансформаційних зрушень в Україні / Б. В. Буркинський, Т. П. Галушкіна, В. Є. Реутов. – Одеса: ІПРЕД НАН України – Саки: ПП «Підприємство Фенікс», 2011. – 348 с.
5. Кашенко О. Л. Фінанси природокористування. – Суми: Видавництво «Університетська книга», 1999. – 421 с.
6. Кашенко О. Л. Формування фінансово-кредитної системи природокористування / О. Л. Кашенко // Економіка АПК. – 1999. – № 4. – С. 43–45.

7. Мельник Л. Г., Шапочка М. К. Екологічна економіка та управління природокористуванням: [підручн.] / Л. Г. Мельник, М. К. Шапочка. – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2005. – 759 с.

8. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

Практичне заняття № 4-5

РЕНТНА ПЛАТА

План

1. Рентна плата: сутність та склад.
2. Рентна плата за користування надрами для видобування корисних копалин.
3. Рентна плата за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин.
4. Рентна плата за користування радіочастотним ресурсом України.
5. Рентна плата за спеціальне використання води.
6. Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів.
7. Рентна плата за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами, транзитне транспортування трубопроводами природного газу та аміаку територією України.
8. Порядок нарахування і сплати рентної плати.
9. Проблеми справляння рентної плати в Україні та напрями її вдосконалення.

Основні поняття та терміни:

Рентна плата. Рентна плата за користування надрами для видобування корисних копалин. Спеціальний дозвіл на користування надрами. Позабалансові запаси корисних копалин. Рентна плата за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин. Рентна плата за користування радіочастотним ресурсом України. Радіочастотний ресурс. Рентна плата за спеціальне використання води. Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів. Лісорубний квиток (лісовий квиток). Перший пояс лісів. Другий пояс лісів. Рентна плата за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами, транзитне транспортування трубопроводами природного газу та аміаку територією України.

Питання для самоконтролю:

1. Яке значення відіграють рентні платежі у фінансовій та екологічній політиці держави?
2. Назвіть основні складові рентної плати в Україні.
3. Назвіть основні нововведення стосовно рентних платежів в Україні, які вступили в дію в 2015 році.
4. Що є об'єктом рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин?
5. Хто є платником рентної плати за спеціальне використання води?
6. В залежності від яких факторів диференціюється розмір рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів?

7. Які заходи є необхідними для підвищення ролі рентних платежів в Україні?

Теми доповідей:

1. Еволюція рентної плати за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами, транзитне транспортування трубопроводами природного газу та аміаку територією України.

2. Справляння збору у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на природний газ для споживачів усіх форм власності.

Література:

1. Закон України «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» № 76-VIII від 28.12.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/76-19>

2. Лист ДФС України від 20.01.2015 №1427/7/99-99-15-04-02-17 "Про справляння у 2015 році збору у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на природний газ для споживачів усіх форм власності" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/baneryi/podatkovyi-zmini-2015/zmina-stavok-rentnoi-plati-/list-dfs/>

3. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

Практичне заняття № 6

ПЛАТА ЗА ЗЕМЛЮ

План

1. Особливості справляння плати за землю в Україні.
2. Платники податку. Об'єкт і база оподаткування.
3. Пільги щодо сплати плати за землю.
4. Ставки земельного податку.
5. Порядок обчислення і сплати плати за землю фізичними і юридичними особами.
6. Фіксований сільськогосподарський податок.
7. Орендна плата: ставки, порядок обчислення та сплати.
8. Проблеми земельного оподаткування в Україні.
9. Напрями вдосконалення плати за землю в Україні.

Основні поняття та терміни:

Плата за землю. Земельний податок. Орендна плата. Фіксований сільськогосподарський податок. Нормативна грошова оцінка земель. Коефіцієнт індексації нормативної грошової оцінки земель. Землі сільськогосподарського призначення. Сільськогосподарські угіддя. Землі населених пунктів. Землевласник. Землекористувач. Договір оренди.

Питання для самоконтролю:

1. Охарактеризуйте основні зміни в порядку справляння плати за землю, які

вступили в дію з прийняттям Закону України «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» від 28.12.2014.

2. Які зміни відбулися у справлянні фіксованого сільськогосподарського податку з 1 січня 2015 року.

3. Які пільги по платі за землю передбачені Податковим кодексом для фізичних осіб?

4. Які пільги по платі за землю передбачені Податковим кодексом для юридичних осіб?

5. Яким чином відбувається нарахування і сплата плати за землю фізичними особами?

6. Яким чином відбувається нарахування і сплата плати за землю юридичними особами?

7. Як встановлюється ставка земельного податку?

8. Назвіть основні проблеми земельного оподаткування в Україні?

9. Яка структура плати за землю склалася в Україні?

10. Які зміни відбулися в справлянні земельного податку у зв'язку з прийняттям Податкового кодексу України?

Теми доповідей:

1. Орендна плата в Україні: проблеми справляння та напрями вдосконалення.
2. Світовий досвід земельного оподаткування.
3. Аграрний екологічний менеджмент та перспективи розвитку екологічного агропідприємництва.

Література:

1. Даниленко О.А. Аналіз системи оподаткування земель в Україні / О.А. Даниленко // Землевпорядний вісник. – 2002. – № 1. – С. 51-54.
2. Закон України «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» № 76-VIII від 28.12.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/76-19>.
3. Закон України «Про оцінку земель» № 1378-IV від 11.12.2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1378-15>
4. Закон України «Про оренду землі» № 161-XIV від 06.10.1998 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/161-14>
5. Заяць В.М. Напрями розвитку системи оподаткування та оцінки нерухомості в Україні / В.М. Заяць // Фінанси України. – № 3. – 2007. – С. 41-49.
6. Кулицький С. Земельні відносини в Україні: стан та проблеми розвитку / С. Кулицький // Україна: події, факти, коментарі. Інформаційно-аналітичний журнал. – 2010. – № 9. – с. 11-26.
7. Крисько В.Ф. Засади справляння земельного податку / В.Ф. Крисько // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – № 8 (63). – С. 74 – 77.
8. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

Практичне заняття № 7 **ОЦІНКА ЗЕМЕЛЬ**

План

1. Правове регулювання оцінки земель. Види оцінки земель.
2. Нормативна грошова оцінка земельних ділянок та принципи її здійснення.
3. Експертна грошова оцінка земельних ділянок та порядок її проведення.
4. Особливості оціночної діяльності у сфері оцінки земель. Суб'єкти оціночної діяльності.
5. Індексація нормативної грошової оцінки земель.
6. Проблеми оцінки земель в Україні та напрями їх вирішення.

Основні поняття та терміни:

Оцінка земель. Бонітування ґрунтів. Економічна оцінка земель. Грошова оцінка земельних ділянок. Експертна грошова оцінка земельних ділянок. Нормативна грошова оцінка земельних ділянок. Рентний дохід. Суб'єкти оціночної діяльності у сфері оцінки земель. Оцінювачі з експертної грошової оцінки земельних ділянок. Індексація нормативної грошової оцінки земель.

Питання для самоконтролю:

1. Якими нормативно-правовими актами регулюється проведення оцінки земель в Україні?
2. Що таке бонітування ґрунтів?
3. На основі яких принципів здійснюється оцінка земель в Україні?
4. Які види оцінки земельних ділянок здійснюються в Україні?
5. Для яких цілей здійснюється нормативна грошова оцінка земельних ділянок?
6. Для яких цілей здійснюється експертна оцінка земельних ділянок?
7. Хто може виконувати роль суб'єкта оціночної діяльності?
8. В яких випадках суб'єктам оціночної діяльності забороняється проводити оцінку земельної ділянки?
9. З якою періодичністю здійснюється оцінка земельних ділянок?
10. Які методичні підходи лежать в основі проведення експертної грошової оцінки земельних ділянок?

Теми доповідей:

1. Оцінка землі в Україні та країнах Європи.
2. Вартість та ціна землі.

Література:

1. Закон України «Про оцінку земель» № 1378-IV від 11.12.2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1378-15>

2. Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» № 2658-III від 12.07.2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2658-14>

Практичне заняття № 8 **ЕКОЛОГІЧНЕ СТРАХУВАННЯ**

План

1. Екологічне страхування: суть, мета та значення
2. Об'єкт та суб'єкти екологічного страхування. Умови екологічного страхування.
3. Договір екологічного страхування
4. Світовий досвід екологічного страхування.
5. Поняття «забруднення» в екологічному страхуванні, класифікація збитків.
6. Необхідність проведення екологічного страхування в Україні.
7. Проблеми та перспективи проведення екологічного страхування в Україні.

Основні поняття та терміни:

Екологічне страхування. Обов'язкове екологічне страхування. Добровільне екологічне страхування. Об'єкт екологічного страхування. Суб'єкти екологічного страхування: страхувальники, страховики, вигодоотримувачі. Договір екологічного страхування. Страхова подія. Страховий випадок. Страховий внесок. Страховий тариф. Страхова сума. Страховий поліс. Ліміт відповідальності страховика. Джерела підвищеної екологічної небезпеки. Поняття забруднення в екологічному страхуванні. Прямі збитки. Непрямі збитки. Страховий пул. Страховий екологічний аудит.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке екологічне страхування?
2. Які основні завдання екологічного страхування?
3. Назвіть види екологічного страхування.
4. В яких випадках застосовується обов'язкове екологічне страхування?
5. В яких випадках страховик має право відмовити страхувальникові у виплаті страхової суми?
6. Які основні проблеми розвитку ринку екологічного страхування в Україні?
7. Що таке страховий екологічний аудит?

Теми доповідей:

1. Екологічне страхування: світовий досвід та можливості його використання в Україні.
2. Екологічний аудит: суть і основні завдання.

Література:

1. Гопонюк М. А. Передумови та перспективи розвитку екологічного страхування в Україні / М. А. Гопонюк, В. І. Малько // Фінанси України. – 1997. –

№ 7. – С. 90–99.

2. Екологічний аудит: [навч. посібн.] / В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, В. М. Навроцький та ін. – К.: Символ – Т, 1997. – 221 с.

3. Карпенко О. Г., Литвинов О. І. Екологічне страхування в Україні як механізм забезпечення екологічної безпеки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/36_PWMN_2010/Ecologia/76482.doc.htm

4. Кашенко О. Л. Менеджмент фінансових ресурсів природокористування в регіоні / О. Л. Кашенко // Управління підприємницькою діяльністю / За ред. д.е.н. А. В. Чупіса. – Суми: Університетська книга. 1999. – 333 с.

5. Проценко О. Л. Екологічне страхування: український аспект [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/fkd/2012_2/part1/46.pdf

6. Ткаченко Н. В. Страхування : [навч. посібник] / Н. В. Ткаченко – К.: Ліра, 2007. – 376 с.

Змістовий модуль 2. Екологічна політика та екологічне законодавство

Практичне заняття № 9

СТАТИСТИКА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

План

1. Сутність і функції статистики навколишнього середовища.
2. Аналіз статистики з охорони та раціонального використання водних ресурсів.
3. Аналіз статистики з охорони атмосферного повітря.
4. Аналіз статистики з охорони земельних і лісних ресурсів.

Основні поняття та терміни:

Статистика навколишнього середовища. Статистична звітність. Статистика з охорони та раціонального використання водних ресурсів. Загальна кількість водних ресурсів. Розміщення водних ресурсів по території. Питоме забезпечення водними ресурсами. Якість вод. Зворотні води. Показник навантаження на водойми джерел забруднення. Показник екологічного стану поверхневих вод.

Статистика з охорони атмосферного повітря. Атмосферне повітря. Забруднення атмосфери. Природні джерела забруднення. Антропогенні джерела забруднення. Стаціонарні і пересувні джерела забруднення. Організовані та неорганізовані джерела викидів шкідливих речовин.

Статистика з охорони земельних і лісових ресурсів. Земельний фонд. Землі сільськогосподарського призначення. Лісовий фонд. Землі під населеними пунктами. Лісовпорядкування.

Питання для самоконтролю:

1. Що вивчає статистика навколишнього середовища?
2. Які групи показників містить статистика навколишнього середовища?
3. Назвіть найважливіші функції статистики навколишнього середовища.
4. Які показники характеризують стан водних ресурсів, їх охорону та

раціональне використання?

5. Які існують джерела забруднення атмосферного повітря?

Теми доповідей:

1. Земельний фонд України та його використання.
2. Лісовий фонд України та проблеми його використання.

Література:

1. Гирусов Э. В. Экология и экономика природоиспользования: [учеб. для вузов] / Э. В. Гирусов. – М.: Закон и право: Юнити, 1998. – 212 с.
2. «Зелена» економіка кризь призму трансформаційних зрушень в Україні / Б. В. Буркинський, Т. П. Галушкіна, В. Є. Реутов. – Одеса: ІПРЕД НАН України – Саки: ПП «Підприємство Фенікс», 2011. – 348 с.
3. Кашенко О. Л. Фінанси природокористування. – Суми: Видавництво «Університетська книга», 1999. – 421 с.
4. Хвесик М. А. Економіко-правове регулювання природокористування : [Монографія] / М. А. Хвесик, Л. М. Горбач, Ю. П. Кулаковський. – К.: Кондор, 2004. – 524 с.

Практичне заняття № 10

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯМ ТА ОХОРОНОЮ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

План

1. Поняття і зміст державного управління природокористуванням і охороною навколишнього природного середовища
2. Облік природних ресурсів.
3. Планування використання і охорони природних ресурсів.
4. Екологічна експертиза.
5. Стандартизація і нормування в галузі охорони навколишнього природного середовища
6. Контроль за використанням і охороною природних ресурсів.
7. Моніторинг ефективності природоохоронної діяльності

Основні поняття та терміни:

Управління охороною навколишнього природного середовища. Загальнодержавне управління. Відомче управління. Нормативно-правові механізми управління охороною навколишнього природного середовища. Ліцензійні механізми управління охороною навколишнього природного середовища. Економічні механізми управління охороною навколишнього природного середовища. Моніторинг стану довкілля і природних ресурсів. Екологічний аудит. Екологічний маркетинг. Екологічний менеджмент.

Облік природних ресурсів. Кадастр. Державний земельний кадастр. Державний водний кадастр. Державний облік лісів і державний лісовий кадастр. Планування використання і охорони природних ресурсів. Загальне використання

природних ресурсів. Спеціальне використання природних ресурсів. Ресурси загальнодержавного значення. Природні ресурси місцевого значення.

Екологічна експертиза. Державна екологічна експертиза. Заява про екологічні наслідки діяльності. Громадська екологічна експертиза. Стандартизація і нормування в галузі охорони навколишнього природного середовища. Контроль за використанням і охороною природних ресурсів.

Питання для самоконтролю:

1. З якою метою здійснюється управління природокористуванням і охороною навколишнього природного середовища?
2. З допомогою яких механізмів здійснюється державне управління природокористуванням і охороною навколишнього природного середовища?
3. Що таке державна екологічна експертиза і в яких випадках її проведення є обов'язковим?
4. В чому полягає суть екологічного аудиту і в яких випадках він є обов'язковим на підприємстві?
5. Перелічіть основні функції управління природокористуванням і охороною навколишнього природного середовища.
6. Яку інформацію містить заява про екологічні наслідки діяльності?
7. Які показники містить система екологічних нормативів?

Теми доповідей:

1. Державний земельний кадастр України: суть, завдання та порядок функціонування.
2. Проблеми державного управління природокористуванням і охороною навколишнього природного середовища та напрями їх вирішення.

Література:

1. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» № 1264-12 від 01.01.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>
2. Закон України «Про державний земельний кадастр» від 07.07.2011 № 3613-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3613-17>
3. Закон України «Про екологічну експертизу» від 09.02.1995 № 45/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/45/95-%D0%B2%D1%80>
4. Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження порядку ведення Державного водного кадастру» від 08.04.1996 № 413 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/413-96-%D0%BF>
5. Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку ведення державного лісового кадастру та обліку лісів» від 20.06.2007 № 848 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/848-2007-%D0%BF>
6. Постанова Кабінету Міністрів України № 150 від 02.03.1993 р. «Про Державний фонд родовищ корисних копалин України» [Електронний ресурс]. –

Практичне заняття № 11 **ПРИРОДООХОРОННА ІНФРАСТРУКТУРА УКРАЇНИ**

План

- 1.1. Державні органи управління загальної компетенції.
- 1.2. Державні органи управління спеціальної компетенції:
  - а) Міністерство екології та природних ресурсів України та його повноваження у сфері охорони навколишнього середовища;
  - б) Держгеокадастр України та його повноваження у сфері охорони навколишнього середовища;
  - в) Державне агентство водних ресурсів України: основні завдання в сфері природокористування;
  - г) Державне агентство лісових ресурсів України: основні завдання в сфері природокористування;
  - д) Державне агентство рибного господарства України: основні завдання в сфері природокористування;
  - е) Роль Державної екологічної інспекції та Державної служби геології та надр України в управлінні природокористуванням і охороні довкіллям.
  - є) Державне агентство екологічних інвестицій України як суб'єкт управління природокористуванням.
2. Інші центральні органи виконавчої влади у забезпеченні раціонального природокористування.
3. Правові питання участі громадськості в управлінні природокористуванням та охороною довкілля.

Основні поняття та терміни:

Природоохоронна інфраструктура України. Органи загального державного управління. Органи спеціального державного управління. Органи місцевого самоврядування. Органи громадського управління.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке природоохоронна інфраструктура? Яке її значення?
2. Назвіть основні органи управління в галузі охорони навколишнього середовища.
3. Які функції покладені на місцеві органи самоврядування у проведенні екологічної політики?
4. Які структури в Україні належать до державних органів управління спеціальної компетенції?
5. Які основні функції покладено на Міністерство екології та природних ресурсів України?
6. Назвіть основні напрями роботи Держгеокадастру України.
7. Яким чином реалізується участь громадськості в управлінні природокористуванням і охороною навколишнього природного середовища

Теми доповідей:

1. Діяльність громадських організацій екологічного спрямування в Україні.
2. Еволюція природоохоронних органів та їх повноважень в Україні.

Література:

1. Указ Президента України «Про Державне агенство рибного господарства України» від 16.04.2011 № 484/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/484/2011>
2. Указ Президента України «Про Положення про Державну екологічну інспекцію України» від 13.04.2011 № 454/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/454/2011>
3. Указ Президента України «Про Положення про Державну службу геології та надр України від 06.04.2011 № 391/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/391/2011>
4. Указ Президента України «Про Положення про Державне агенство екологічних інвестицій України» від 13.04.2011 № 455/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/455/2011>
5. Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Положення про Міністерство екології та природних ресурсів України» від 21.01.2015 № 32 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/32-2015-%D0%BF>
6. Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Положення про Державне агенство водних ресурсів України від 20.08.2014 № 393 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/393-2014-%D0%BF>
7. Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Положення Про Державне агенство лісових ресурсів України» від 08.10.2014 № 521 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/521-2014-%D0%BF>
8. Постанова Кабінету Міністрів «Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру» від 14.01.2015 № 15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/15-2015-%D0%BF>
9. Хвесик М. А. Економіко-правове регулювання природокористування : [Монографія] / М. А. Хвесик, Л. М. Горбач, Ю. П. Кулаковський. – К.: Кондор, 2004. – 524 с.

Практичне заняття № 12

ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ

План:

1. Необхідність охорони навколишнього середовища.
2. Екологічна політика: суть та значення.
3. Мета і принципи екологічної політики.
4. Стратегічні цілі і завдання національної екологічної політики
5. Завдання національної екологічної політики, спрямовані на екологічно збалансоване використання природних ресурсів.
6. Інструменти національної екологічної політики та напрями їх вдосконалення

Основні поняття та терміни:

Екологічна політика. Екологічний моніторинг довкілля. Екологічна безпека. Екологічна свідомість. Екологізація промисловості. Екологізація транспорту. Екологізація енергетики. Екологізація водного господарства. Екологізація сільського господарства. Екологічно стале надкористування. Інструменти національної грошової політики.

Питання для самоконтролю:

1. Якими нормативно-правовими актами регулюється здійснення екологічної політики в Україні?
2. На основі яких принципів здійснюється екологічна політика в Україні?
3. Назвіть основні стратегічні цілі екологічної політики в нашій державі.
4. Назвіть основні завдання екологічної політики.
5. Які заходи передбачає екологізація промисловості?
6. Які заходи передбачає екологізація транспорту?
7. Які заходи передбачає екологізація енергетики?

Теми доповідей:

1. Основні засади (стратегія) державної екологічної політики на період до 2020 року.
2. Удосконалення системи управління відходами в Україні з урахуванням міжнародного досвіду.
3. Розвиток альтернативної енергетики в Україні.

Література:

1. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» № 1264-12 від 01.01.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.
2. Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року від 21.12.2010 № 2818-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>

Практичне заняття № 13

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

План

1. Суть та значення екологічного права.
2. Система екологічного законодавства України.
3. Екологічні права та обов'язки громадян.
4. Екологічне нормування в системі правового регулювання природоохоронних заходів.
5. Міжнародний досвід екологічного законодавства.

Основні поняття та терміни:

Екологічне право. Система екологічного законодавства України. Специфічні

закони. Загальні закони. Міжгалузеві закони. Принципи екологічного права. Екологічна безпека. Відповідальність за екологічні правопорушення. Екологічні права громадян. Екологічні обов'язки громадян. Екологічне нормування. Екологічні нормативи. Види екологічних нормативів: територіальні, галузеві, поресурсні.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке екологічне право?
2. Назвіть принципи екологічного права.
3. Перерахуйте види юридичної відповідальності за екологічні правопорушення.
4. Які основні нормативно-правові акти регулюють природокористування в Україні?
5. Що таке екологічне нормування?
6. Назвіть недоліки існуючого екологічного нормування.

Теми доповідей:

1. Юридична відповідальність за екологічні правопорушення.
2. Проблеми екологічного законодавства України та напрями його вдосконалення.

Література:

1. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» № 1264-12 від 01.01.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.
2. Кодекс України про надра від 27.07.1994 № 132/94-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80>
3. Водний кодекс України від 06.06.1995 № 213/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80>
4. Закон України «Про тваринний світ» від 13.12.2001 № 2894-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2894-14>
5. Закон України «Про рослинний світ» від 09.04.1999 № 591-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/591-14>
6. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
7. Лісовий кодекс України від 21.01.1994 № 3852-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>

3. Загальні вимоги до самостійної роботи

Завдання для самостійної позааудиторної роботи сприяють поглибленому засвоєнню лекційного матеріалу завдяки тому, що передбачають опрацювання нормативно-законодавчої бази, монографій провідних вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, публікацій в періодичних виданнях по кожній темі. Виконання завдань полягає в логічному осмисленні впливу факторів, порівняльному аналізі та інших прийомах теоретичних досліджень, що сприяє формуванню у студентів творчого підходу до вивчення дисципліни “Фінанси природокористування”.

4. Завдання для самостійної роботи

Змістовий модуль 1.

Тема 1. Фінанси природокористування як особлива галузь науки (7 год)

1. Національне багатство.
2. Фінанси природного простору.
3. Фінанси природних ресурсів.
4. Фінанси природного середовища.

Тема 2. Фінансування природоохоронної діяльності в Україні (7 год)

1. Порівняльна характеристика фінансування та інвестування як фінансових інструментів екологічної політики.
2. Екологічні інвестиції.
3. Державний фонд поводження з радіоактивними відходами

Тема 3. Екологічний податок (7 год)

1. Порівняльна характеристика збору за забруднення навколишнього середовища та екологічного податку.
2. Напрями підвищення ролі екологічного оподаткування в податковій системі України.

Тема 4. Рентна плата (7 год)

1. Збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на природний газ для споживачів усіх форм власності.
2. Проблеми справляння рентної плати за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами, транзитне транспортування трубопроводами природного газу та аміаку територією України.
3. Напрями вдосконалення рентної плати за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами, транзитне транспортування трубопроводами природного газу та аміаку територією України.
4. Еволюція рентних платежів в Україні.

Тема 5. Майнове оподаткування (7 год)

1. Сутність майнових податків та їх значення в податковій системі.
1. Світовий досвід майнового оподаткування.
2. Особливості справляння податку на майно в Україні.
3. Особливості справляння податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, в Україні.
4. Проблеми майнового оподаткування в Україні та напрями їх вирішення.
5. Порядок справляння туристичного збору в Україні.

Тема 6. Плата за землю (7 год.)

1. Порядок зарахування до бюджетів плати за землю.
2. Динаміка плати за землю в доходах місцевих бюджетів України. Аналіз структури плати за землю.
3. Особливості договорів оренди землі в Україні.

Тема 7. Оцінка земель (7 год.)

1. Бонітування ґрунтів.
2. Порядок та принципи здійснення нормативної грошової оцінки земель.
3. Методичні підходи до проведення експертної грошової оцінки земельних ділянок.
4. Методичні підходи до здійснення нормативної грошової оцінки земель.

Тема 8. Екологічне страхування (7 год.)

1. Страховий екологічний аудит.
2. Світовий досвід діяльності страхових екологічних пулів.
3. Системи страхування екологічних ризиків у країнах світу.

Змістовий модуль 2.

Тема 9. Статистика навколишнього середовища та природних ресурсів (7 год)

1. Види забруднення та їх вплив на навколишнє природне середовище і людину.
2. Лісовпорядкування.
3. Водні ресурси України: показники забезпеченості і використання.

Тема 10. Державне управління природокористуванням та охороною навколишнього природного середовища в Україні (7 год)

1. Державна екологічна експертиза.
2. Екологічний менеджмент.
3. Екологічний аудит.
4. Екологічний маркетинг.

Тема 11. Природоохоронна інфраструктура (7 год)

1. Міністерство аграрної політики і продовольства: основні завдання та повноваження.

2. Державна служба України з надзвичайних ситуацій: основні завдання та повноваження.

3. Міністерство енергетики та вугільної промисловості України.

Тема 12. Екологічна політика (7 год)

1. Екологізація транспорту.
2. Екологізація промисловості.
3. Екологізація енергетики.
4. Альтернативні джерела енергії.

Тема 13. Нормативно-правова база забезпечення раціонального природокористування (5 год.)

1. Екологічні правопорушення.
2. Види екологічних нормативів: територіальні, галузеві, поресурсні.
3. Юридична відповідальність за екологічні правопорушення.

5. Питання для підсумкового контролю:

1. Завдання, предмет і метод фінансів природокористування.
2. Еколого-економічні інструменти: принципи формування і механізми дії.
3. Фінансові методи стимулювання природоохоронної діяльності та раціонального природокористування.
4. Оцінка природного багатства України.
5. Фінансове забезпечення природоохоронної діяльності. Джерела фінансування екологічних заходів та програм.
6. Фонди охорони навколишнього природного середовища.
7. Цільове використання фінансових ресурсів фондів охорони навколишнього природного середовища.
8. Проблеми та перспективи фінансування природоохоронної діяльності в Україні.
9. Суть та значення екологічного оподаткування.
10. Платники екологічного податку. Об'єкт та база оподаткування.
11. Ставки екологічного податку.
12. Порядок обчислення та сплати екологічного податку.
13. Зарубіжний досвід екологічного оподаткування.
14. Проблеми екологічного оподаткування в Україні та шляхи їх вирішення.
15. Рентна плата за користування надрами для видобування корисних копалин.
16. Рентна плата за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин.
17. Рентна плата за користування радіочастотним ресурсом України.
18. Рентна плата за спеціальне використання води.
19. Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів.
20. Рентна плата за транспортування нафти і нафтопродуктів, транзитне транспортування трубопроводами природного газу та аміаку територією України.

21. Порядок нарахування і сплати рентної плати в Україні.
22. Екологічне страхування: суть, мета та значення.
23. Об'єкт та суб'єкти екологічного страхування. Умови екологічного страхування.
24. Договір екологічного страхування.
25. Світовий досвід екологічного страхування.
26. Поняття «забруднення» в екологічному страхуванні, класифікація збитків.
27. Проблеми та перспективи проведення екологічного страхування в Україні.
28. Сутність майнових податків та їх значення в податковій системі.
29. Особливості справляння податку на майно в Україні.
30. Світовий досвід майнового оподаткування.
31. Особливості справляння податку на нерухоме майно в Україні.
32. Порядок справляння туристичного збору в Україні.
33. Оцінка земель в Україні.
34. Нормативна грошова оцінка земельних ділянок та принципи її здійснення.
35. Експертна грошова оцінка земельних ділянок та порядок її проведення.
36. Особливості проведення оціночної діяльності у сфері оцінки земель.
37. Проблеми оцінки земель в Україні та напрями їх вирішення.
38. Особливості справляння плати за землю в Україні.
39. Платники плати за землю. Об'єкт і база оподаткування.
40. Пільги щодо сплати плати за землю.
41. Ставки земельного податку.
42. Порядок обчислення і сплати плати за землю фізичними і юридичними особами.
43. Індексація нормативної грошової оцінки земель
44. Орендна плата: ставки, порядок обчислення та сплати.
45. Проблеми земельного оподаткування в Україні.
46. Напрями вдосконалення плати за землю в Україні.
47. Сутність і функції статистики навколишнього середовища.
48. Аналіз статистики з охорони та раціонального використання водних ресурсів.
49. Аналіз статистики з охорони атмосферного повітря.
50. Аналіз статистики з охорони земельних і лісних ресурсів.
51. Поняття і зміст державного управління природокористуванням і охороною навколишнього природного середовища.
52. Державні органи управління природокористуванням загальної компетенції.
53. Державні органи управління природокористуванням спеціальної компетенції.
54. Суть та значення екологічного права.
55. Система екологічного законодавства України.
56. Екологічні права та обов'язки громадян.

- 57. Екологічна політика: суть та необхідність здійснення.
- 58. Мета і принципи екологічної політики.
- 59. Стратегічні цілі і завдання національної екологічної політики.
- 60. Завдання національної екологічної політики, спрямовані на екологічно збалансоване використання природних ресурсів.

6. Оцінювання

В процесі вивчення дисципліни “Фінанси природокористування” використовуються наступні методи оцінювання навчальної роботи студента за 100-бальною шкалою:

- поточне опитування;
- підсумкове оцінювання по кожному змістовому модулю;
- екзамен.

Переведення оцінки в шкалу ECTS та національну шкалу здійснюється за схемою:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	Відмінно
82 – 89	B	Добре
75 - 81	C	
67 -74	D	Задовільно
60 - 66	E	
1 – 59	Fx	Незадовільно

РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Рейтингову оцінку за екзамен (за 100-бальною шкалою) з даного курсу студент може набрати двома способами:

- 1) з урахуванням балів, набраних за результатами підсумкового оцінювання по кожному змістовому модулю без здачі екзамену;
- 2) без урахування балів, набраних за результатами підсумкового оцінювання по кожному змістовому модулю, але із здачею письмового екзамену.

Критерії оцінювання знань студента на практичних заняттях:

Повна відповідь студента на питання семінарського заняття і додаткові питання викладача	3
Часткова відповідь студента на питання семінарського заняття	2,0-2,9
Неповна відповідь на запитання семінарського заняття	0,5-1,9
За активність на практичному занятті	0,5

В першому випадку рейтингова оцінка визначається як сума двох складових:

- сумарної кількості балів за поточне опитування з відповідних тем (40 балів);
- сумарної кількості балів, набраних за результатами підсумкового оцінювання по кожному змістовому модулю (максимум 60 балів).

В другому випадку (якщо студент протягом семестру не набрав 75 балів або хоче підвищити свій рейтинг – сумарна кількість балів, набраних за результатами підсумкового оцінювання по кожному змістовому модулю, не враховуються, а рейтингова оцінка визначається як сума двох складових:

- сумарної кількості балів за поточне опитування з відповідних тем (40 балів);
- оцінки за екзамен (максимум 60 балів).

Екзамен

Поточний контроль (40 балів)											Модульний контроль (60 балів)	Заг. к-ть балів			
Модуль 1											Модуль 2	100			
Змістовий модуль 1						Змістовий модуль 2					МКР 1 – 30 МКР 2 – 30				
24 бали						16 балів									
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9	T 10	T 11	T 12			T 13	
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3			4	

7. Основна рекомендована література

1. Гуцаленко Н. В., Чухась О. С. Сутність та проблеми становлення екологічного аудиту в Україні / Н. В. Гуцаленко, О. С. Чухась // Інноваційна економіка. – 2013. – № 1. – С. 18-20.

2. «Зелена» економіка кризь призму трансформаційних зрушень в Україні / Б. В. Буркинський, Т. П. Галушкіна, В. Є. Реутов. – Одеса: ІПРЕЕД НАН України – Саки: ПП «Підприємство Фенікс», 2011. – 348 с.

3. Карпенко О. Г., Литвинов О. І. Екологічне страхування в Україні як механізм забезпечення екологічної безпеки / О. Г. Карпенко, О. І. Литвинов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/36_PWMN_2010/Ecologia/76482.doc.htm

4. Кашенко О. Л. Менеджмент фінансових ресурсів природокористування в регіоні / О. Л. Кашенко // Управління підприємницькою діяльністю / За ред. д.е.н. А. В. Чупіса. – Суми: Університетська книга. 1999. – 333 с.

5. Кашенко О. Л. Теоретично-методологічні основи фінансових відносин у сфері природокористування / О. Л. Кашенко // Вісник СДАУ. Сер. «Фінанси і кредит». – 1999. – №1. – С. 7–11.

6. Кашенко О. Л. Фінанси природокористування: [навч. посібн.] / О. Л. Кашенко. – Суми: Видавництво «Університетська книга», 1999. – 421 с.

7. Кашенко О. Л. Фінансове планування виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств з урахуванням екологічної складової / О. Л. Кашенко // Економіка АПК. – 1999. – № 5. – С. 43–45.

8. Кашенко О. Л. Фінансово-економічні основи природокористування / О. Л. Кашенко. – К.: Вища школа, 1999. – 221 с.
9. Кашенко О. Л. Формування фінансово-кредитної системи природокористування / О. Л. Кашенко // Економіка АПК. – 1999. – № 4. – С. 43–45.
10. Мельник Л. Г., Шапочка М. К. Екологічна економіка та управління природокористуванням: [підручн.] / Л. Г. Мельник, М. К. Шапочка. – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2005. – 759 с.
11. Оподаткування суб’єктів господарювання : навч. посіб. / [В. П. Хомутенко, І. С. Луценко, А. В. Хомутенко, О. Г. Волкова]; за заг. ред. В. П. Хомутенко. – Одеса: «ВМВ», 2014. – 418 с.
12. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
13. Проценко О. Л. Екологічне страхування: український аспект [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/fkd/2012_2/part1/46.pdf
14. Страхування: [навч. посіб.] / Т. А. Говорушко, В. М. Стецюк; за ред. Т. А. Говорушко. – К.: – Львів: «Магнолія 2006», 2014. – 328 с.
15. Хвесик М. А. Економіко-правове регулювання природокористування : [Монографія] / М. А. Хвесик, Л. М. Горбач, Ю. П. Кулаковський. – К.: Кондор, 2004. – 524 с.
16. Царенко О. М. Навколишнє середовище та економіка природокористування: [навч. посібн.] / О. М. Царенко, Ю. А. Злобін. – К.: Вища школа, 1999. – 176 с.
17. Якимчук С. Екологічне страхування: світовий досвід та перспективи впровадження в Україні / С. Якимчук // Економіка. – 2013. – № 3 (123). – С. 70-74.

Навчально-методичне видання

Матвійчук Наталія Миколаївна

Фінанси природокористування

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи

Друкується в авторській редакції

Друк – Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки.
43025, м. Луцьк, просп. Волі, 13.
Тираж 25 прим. Обсяг 1 обл.-вид. арк.